

Πειθαρχικά παραπτώματα, πειθαρχικές ποινές και απόλυση υπό όρο (με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΛαρ 433/2004)

ΚΩΣΤΑ ΚΟΣΜΑΤΟΥ, Δ.Ν., Δικηγόρου

Η απόλυση υπό όρο προϋποθέτει τη θετική αξιολόγηση της διαγωγής του κρατουμένου κατά τον χρόνο έκτισης της ποινής του. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να αφορά σε εμπειρικά και μετρήσιμα μεγέθη, όπως είναι η τέλεση πειθαρχικών παραπτωμάτων και η επιβολή πειθαρχικών ποινών. Η ανυπαρξία ή η ύπαρξη ήσσονος σημασίας πειθαρχικών παραπτωμάτων ή η ύπαρξη σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων κατά τον χρόνο κράτησης για τις οποίες ωστόσο έχει παρέλθει ο χρόνος διαγραφής τους (άρθρο 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα) θα πρέπει να οδηγεί στην αποδοχή της αίτησης του κρατουμένου για απόλυσή του υπό όρο. Στις περιπτώσεις ύπαρξης από τον κρατούμενο σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων πριν από την πάροδο του χρόνου διαγραφής τους θα πρέπει να συνεκτιμηθούν όλα τα εμπειρικά στοιχεία που μπορούν να μειώσουν τις αυθαιρεσίες που από τη φύση της δημιουργεί μια προγνωστική κρίση, ενώ οποιαδήποτε αμφιβολία θα πρέπει να διέπεται από την αρχή in dubio pro reo, με ουσιαστικό αντιστάθμισμα της απορριπτικής κρίσης την ανάγκη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας.

The conditional release of an imprisoned person requires the positive evaluation of his behavior during the time of his incarceration. This evaluation should be based on empirical and quantitative criteria, such as breaches of discipline and disciplinary penalties. The existence or not of minor breaches of discipline or the existence of severe such breaches that have already been prescribed (article 69 par. 4 of the Incarceration Code) should result in the acceptance of the prisoner's petition and subsequently in his conditional release. Furthermore, severe breaches that have not been prescribed should be co-evaluated along with any empirical facts that could address the inherent problems of a prognostic evaluation, while any doubt should be governed by the principle "in dubio pro reo" and the need for specific and complete justification should counterweight the negative evaluation.

Αφορμή για την παρούσα εργασία αποτέλεσαν τα ζητήματα που ανέκυψαν στο 433/2004¹ Βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Λάρισας και στη σχετική Εισαγγελική Πρόταση και έχουν σχέση με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις της υπό όρο απόλυσης κατά τη διάταξη του άρθρου 106 του Ποινικού Κώδικα. Ειδικότερα, η διαφωνία της Εισαγγελικής Πρότασης με το Βούλευμα εντοπίζεται στον ρόλο που διαδραματίζει για την υπό όρο απόλυση η ύπαρξη πειθαρχικού παραπτώματος και η επιβολή πειθαρχικής ποινής σε βάρος του αιτούντος την απόλυση κρατουμένου, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στο σωφρονιστικό κατάστημα. Η θέση που επιλέγει το παραπάνω αναφερόμενο Βούλευμα έχει ως αφετηρία τη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν 2776/1999), σύμφωνα με την οποία «Οι πειθαρχικές ποινές του παρόντος άρθρου διαγράφονται από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου και δεν λαμβάνονται υπόψη για τη χορήγηση τακτικής άδειας και απόλυσης υπό όρον ...», ενώ η αντίστοιχη Εισαγγελική Πρόταση θεωρεί ότι -κατά παράκαμψη τελικά της παραπάνω διάταξης- το ουσιαστικό κριτήριο αποτελεί μεν η αξιολόγηση της διαγωγής του καταδίκου κατά την έκτιση της ποινής, συνεκτιμάται ωστόσο το είδος του πειθαρχικού αδικήματος και η πειθαρχική ποινή που επιβλήθηκε, ανεξάρτητα από την παρέλευση του χρόνου διαγραφής του. Την ορθότητα των παραπάνω θέσεων και επιλογών θα εξετάσουμε στις γραμμές που ακολουθούν.

1. Είναι γνωστό ότι η απόλυση του καταδικασθέντος υπό όρο έχει ως σκοπό την προετοιμασία του κρατουμένου για την ομαλή κοινωνικοποίησή του· για τον λόγο άλλωστε αυτό αποτελεί και έναν εναλλακτικό τρόπο έκτισης της ποινής.² Παράλληλα η αποδοχή της αίτησης για απόλυση υπό όρο προϋποθέτει τη

θετική αξιολόγηση της διαγωγής του κρατουμένου κατά τον χρόνο της κράτησής του. Τουτό άλλωστε προκύπτει ευθέως και από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 106 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα (όπως αυτό αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 33 του Ν 2172/1993).³ Ο γενικός λοιπόν κανόνας -κατά τη νομοθετική επιταγή- είναι η αποδοχή της αίτησης για απόλυση υπό όρο και η εξαίρεση⁴ ή απόρριψή της υπό τις περιοριστικά αναφερόμενες προϋποθέσεις.

2. Γίνεται αρχικά σαφές από την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 106 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα, ότι το κρίσιμο και μοναδικό⁵ μέγεθος της «διαγωγής» του κρατουμένου για την αποδοχή ή μη της αίτησής του για απόλυση υπό όρο προσδιορίζεται χρονικά και τοπικά, δηλαδή η κρίση αφορά στη διαγωγή που έχει επιδείξει ο κατάδικος κατά τη διάρκεια της στερητικής της ελευθερίας ποινής που επιβλήθηκε και εκτίεται εντός του σωφρονιστικού καταστήματος («... κατά την έκτιση της ποινής του ...»). Συνεπώς στοιχεία, όπως π.χ. το είδος και η βαρύτητα του εγκλήματος για το οποίο καταδικάστηκε ο αιτών την απόλυση ή το ύψος της ποινής που του επιβλήθη-

1. Βλ. στο παρόν τεύχος, σελ. 432.

2. Βλ. σχετικά Σ. Αλεξιάδη, Σωφρονιστική, εκδ. Σάκκουλα, β' έκδοση, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 343, πρβλ. επίσης και ΒουλΣυμβΠλημΛαρ 1419/2001 ΠοινΔικ 2001,1139.

3. «Η απόλυση υπό όρο χορηγείται οπωσδήποτε, εκτός αν κριθεί με ειδική αιτιολογία ότι η διαγωγή του καταδίκου, κατά την έκτιση της ποινής του, καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κράτησής του για να αποτραπεί η τέλεση από αυτόν νέων αξιόποινων πράξεων».

4. Βλ. σχετικά σε Ε. Φυτράκη, Η υπ' όρον απόλυση σε νέες περιπτώσεις, ΝοΒ 45,351 επ. και τις εκεί αναφορές.

5. Βλ. σχετικά ΣυμβΕφΠερ 83/1999 ΠοινΔικ 1999,353.

κε ή το ποινικό παρελθόν του και γενικότερα κάθε στοιχείο που ανάγεται σε χρονικό σημείο πριν την κράτησή του δεν μπορεί να αποτελέσει ένδειξη για την αξιολόγηση της διαγωγής του κατά τον χρόνο κράτησης.⁶ Θα πρέπει στο σημείο αυτό να διευκρινίσουμε ότι τα παραπάνω στοιχεία του εγκλήματος που τελέστηκε δεν είναι δυνατόν να λαμβάνονται υπόψη από το συμβούλιο πλημμελειοδικών που κρίνει την υπό όρο απόλυση στο σύνολό τους, δηλαδή ως προς τον αριθμό των εγκλημάτων και των καταδικαστικών αποφάσεων, τις περιστάσεις τέλεσης των εγκλημάτων, την στάση και του κατηγορουμένου κατά την ακροαματική διαδικασία, την αναγνώριση ή μη ελαφρυντικών περιστάσεων κ.λπ.⁷ Η θέση αυτή όχι μόνο προκύπτει από την πρόβλεψη της διάταξης του άρθρου 106 του Ποινικού Κώδικα, αλλά αποτελεί και λογική παραδοχή, καθώς σε διαφορετική περίπτωση (αν δηλαδή λαμβάνονταν υπόψη τα στοιχεία του εγκλήματος που τελέστηκε) ο θεσμός της απόλυσης υπό όρο θα είχε ενδεχομένως περιορισμένη (σε εγκλήματα ελαφριάς απαξίας) και όχι γενική εφαρμογή, όπως ο νομοθέτης επιβίβηκε. Περαιτέρω η διαδικασία της υπό όρο απόλυσης θα έχανε οριστικά τον χαρακτήρα και τον προσανατολισμό της και από «προετοιμασία του κρατουμένου για την ομαλή κοινωνικοποίησή του» θα κατέληγε σε μια δεύτερη δίκη για το έγκλημα που τελέστηκε, με σαφώς μη νόμιμο έρεισμα.⁸ Τα παραπάνω έχουν εφαρμογή και για την «εκ πλάγιου» αναφορά στο έγκλημα που τελέστηκε, η οποία μπορεί να λαμβάνει χώρα είτε με αναγωγή στα αίτια που οδήγησαν τον κατηγορούμενο στο έγκλημα, την στάση του απέναντι στο θύμα ή στο συγγενικό του περιβάλλον⁹ είτε στην θέση που λαμβάνει για τις κατηγορίες που του αποδόθηκαν και καταδικάστηκε.¹⁰

3. Η κατά τα παραπάνω αποδοχή μιας ερμηνευτικής κατασκευής που δέχεται τελικά τα προαναφερθέντα στοιχεία του εγκλήματος για τα οποία επήλθε η καταδικαστική απόφαση ως στοιχεία της διαγωγής του κρατουμένου, έχει οδηγήσει στη θεώρηση της διαγωγής του κρατουμένου ως «κατ' επίφαση καλή συμπεριφορά»¹¹ με αποτέλεσμα την απόρριψη της σχετικής αίτησης.¹² Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μια τέτοια ερμηνευτική πρόταση ομοιάζει επί της ουσίας με την πάγια σχεδόν θέση της νομολογίας μας, η οποία δέχεται ότι δεν είναι δυνατή η συνδρομή της ελαφρυντικής περίπτωσης της καλής συμπεριφοράς μετά την πράξη σε περίπτωση κρατουμένου, καθώς κρίνεται ότι σε καθεστώς κράτησης εντός του σωφρονιστικού καταστήματος (και σε συνθήκες ανελευθερίας) δεν είναι δυνατή η αναγνώριση της ελαφρυντικής αυτής περίπτωσης.¹³ Ωστόσο, η έννοια της διαγωγής του κρατουμένου κατά τον χρόνο της κράτησής του για την απόλυσή του με όρο δεν είναι δυνατόν να έχει τον ίδιο χαρακτήρα και να εξομοιώνεται με τα στοιχεία που απαιτούνται για την αναγνώριση της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 παρ. 2 ε' ΠΚ, της «καλής συμπεριφοράς μετά την τέλεση της πράξης». Και τούτο όχι μόνο διότι εννοιολογικά οι δύο όροι (συμπεριφορά και διαγωγή) μπορεί να διαφοροποιούνται,¹⁴ αλλά κυρίως διότι η ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 αναφέρεται και ενδιαφέρει για την ποινική μεταχείριση ενόψει του εγκλήματος που τελέστηκε (με την επιβολή συγκεκριμένων και εξατομικευμένης ποινής κατά τους κανόνες του άρθρου 79 του ΠΚ), ενώ στην κρίση για την διαγωγή του κρα-

τουμένου στο στάδιο της απόλυσης υπό όρο ενδιαφέρει για την αξιολόγηση του κρατουμένου καθ' όλη τη διάρκεια της έκτισης της ποινής με την έννοια της κατάφασης εμπειρικών δεδομένων που προέκυψαν και μπορούν να δώσουν στην προγνωστική έννοια της «αποτροπής της τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων» με στόχο την προετοιμασία του κρατουμένου για την ομαλή κοινωνικοποίησή του.

4. Μετά τις παραπάνω παρατηρήσεις και με αφετηρία ότι αντικείμενο έρευνας για τη διαδικασία της απόλυσης υπό όρο αποτελεί αποκλειστικά η διαγωγή ή συμπεριφορά του κρατουμένου κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο σωφρονιστικό κατάστημα, θα πρέπει να εξετάσουμε τον ρόλο

6. Έτσι ορθά ΒουλΣυμβΕφΘεσ 1109/2002 Αρμ 2003,545 (σημ. Α. Ζαχαριάδη), ό.π., σελ. 546 = ΝοΒ 2003,318, όπου κάνει δεκτή έφεση του καταδίκου κατά του βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών που απέρριψε την αίτησή του για απόλυση υπό όρο, λόγω εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής του νόμου, γιατί η κρίση του Συμβουλίου ότι επιβάλλεται η συνέχιση της κράτησης δεν ήταν απόρροια και μόνο της συμπεριφοράς του εκκαλούντος κατά τη διάρκεια της κράτησής του, αλλά στηρίχθηκε αποκλειστικά στην προηγούμενη ζωή του, ειδικότερα, στο βεβαρημένο, λόγω καταδικών, ποινικό του παρελθόν.
7. Πρβλ. και τους επιμετρητικούς κανόνες του άρθρου 79 του ΠΚ, βλ. επίσης και ΣυμβΠλημΠειρ 76/2002 ΠοινΔικ 2002,508.
8. Πρβλ. για την αντίθεση της παραπάνω θέσης στην αρχή της «δικαίως δίκης» κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα σε Κ. Κοκκινάκη, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΠλημΠειρ 1568/2003 ΠοινΔικ 2004,33.
9. Πρβλ. ΣυμβΠλημΠειρ 326/2004 ΠοινΔικ 2004,413 (παρ. Κ. Κοκκινάκη), ό.π., σελ. 415, όπου για την αξιολόγηση της διαγωγής του καταδίκου λαμβάνονται υπόψη στοιχεία που αποκαλύπτουν τις πτυχές της προσωπικότητάς του που οδήγησαν στο παρελθόν στη διάπραξη εγκλήματος ... αλλά και το γεγονός ότι ο κατάδικος δεν είχε απευθυνθεί στις οικογένειες των θυμάτων για να ζητήσει συγγνώμη.
10. Πρβλ. ΣυμβΠλημΠειρ 1568/2003 ΠοινΔικ 2004,30 (παρ. Κ. Κοκκινάκη), ό.π., σελ. 32, ΣυμβΕφΚέρκυρ 54/2001 ΠοινΔικ 2002,519, όπου κρίνεται ότι ο κατάδικος δεν έχει αναπτύξει αισθήματα μετάνοιας και ισχυρίζεται ότι οδήγηθηκε στις πράξεις του από φόβο και πανικό ή όπου ο κατάδικος δεν δήλωσε μεταμέλεια για τις πράξεις του αλλά αντίθετα αρνήθηκε τη συμμετοχή του στις πράξεις για τις οποίες καταδικάστηκε.
11. Όπως αυτή οριοθετείται από την πλειοψηφία της ΣυμβΑΠ Ολ 4/1997 ΠοινΧρ 1998,1476 = ΝοΒ 1997,841. Βλ. ωστόσο και την ορθή θέση της μειοψηφίας και την σχετική εισαγγελική πρόταση (Π. Δημόπουλου). Βλ. επίσης κριτικές παρατηρήσεις από Η. Αναγνωστόπουλο, Υφ' όρον απόλυση: το τέλος ενός θεσμού (με αφορμή την ΑΠ Ολ 4/1997 ΠοινΧρ ΜΖ', 1566 επ.
12. Πρβλ. ΣυμβΠλημΠειρ 326/2004 ΠοινΔικ 2004,413, ΣυμβΠλημΛάρ 241/2001 Δικογρ 2002,334, ΣυμβΕφΚέρκυρ 54/2001 ΠοινΔικ 2002,519, ΣυμβΕφΘράκ 2/2001 ΠοινΔικ 2002,519, ΣυμβΕφΡοδόπ 150/2001 ΠοινΔικ 2002,510.
13. Βλ. μεταξύ άλλων ΑΠ 1955/2002 ΠΛογ 2002,2306, ΑΠ 916/2002 ΠΛογ 2002,1035, με ορθή κριτική από Χ. Παπακαραλάμπους, Παρατηρήσεις σε ΑΠ 916/2002 ΠΛογ 2002,1037 επ. Βλ. επίσης και Μ. Παναγιωτόπουλου, Το ελαφρυντικό της καλής συμπεριφοράς στις φυλακές, ΠοινΧρ 2004,959 επ.
14. Πρβλ. και Δ. Κορδοπάτη, Προβλήματα κατά την εφαρμογή του θεσμού της υφ' όρον απολύσεως. (Η απόρριψη της αιτήσεως προς απόλυση καταδίκου υπό όρο λόγω της «κατ' επίφαση μόνο καλής διαγωγής αυτού), ΠοινΔικ 2000,772 επ.

που μπορεί να διαδραματίσει η ύπαρξη πειθαρχικών παραπτώματων και η επιβολή πειθαρχικών ποινών κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής του κρατουμένου που ζητά την απόλυσή του με όρο. Και τούτο διότι μόνο η παράβαση ή μη των κανόνων που θέτει ο Σωφρονιστικός Κώδικας -ως το μόνο εμπειρικό και αντικειμενικά μετρήσιμο μέγεθος- θα μπορούσε να αξιολογηθεί και να χαρακτηρίσει τη διαγωγή του κρατουμένου κατά τον χρόνο της έκτισης της ποινής του στο σωφρονιστικό κατάστημα. Μπορεί λοιπόν η ύπαρξη κάθε πειθαρχικού παραπτώματος και η επιβολή οποιασδήποτε πειθαρχικής ποινής να σηματοδοτήσουν και να στοιχειοθετήσουν την καλή ή κακή διαγωγή του κρατουμένου και τελικά να αποτελέσουν κριτήριο για την πρόγνωση της «αποτροπής τέλεισης νέων αξιόποινων πράξεων»; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί να είναι ομοιόμορφη:

α) Αρχικά στις περιπτώσεις όπου ο κρατούμενος δεν έχει υποπέσει σε κανένα πειθαρχικό παράπτωμα από τα αναγραφόμενα στο άρθρο 68 του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν 2776/1999) η διαγωγή του θα πρέπει κατά τεκμήριο να θεωρείται καλή, συνεπώς είναι αυτονόητη (στο μέτρο που συντρέχουν οι τυπικές προϋποθέσεις του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα) η αποδοχή της αίτησης προς το συμβούλιο πλημμελειοδικών για απόλυσή του υπό όρο.¹⁵ Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η μη ύπαρξη πειθαρχικού παραπτώματος του κρατουμένου αποτελεί στην προκειμένη περίπτωση τεκμήριο καλής διαγωγής του κρατουμένου και δεν είναι δυνατόν να οδηγήσει σε αρνητική κρίση λόγω του μικρού χρόνου παραμονής του στο σωφρονιστικό κατάστημα.¹⁶

β) Όμοια με την παραπάνω λύση θα πρέπει να δοθεί και στις περιπτώσεις ύπαρξης «ελαφρών πειθαρχικών παραπτώματων»¹⁷ και της επιβολής αντίστοιχα «ελαφρών πειθαρχικών ποινών» από τον κρατούμενο, όπως αυτά προσδιορίζονται στα άρθρα 69 και 70 του Σωφρονιστικού Κώδικα, όπως είναι τα πειθαρχικά παραπτώματα και οι πειθαρχικές ποινές της Κατηγορίας Β' ή Γ'.¹⁸ Και τούτο διότι η μικρή απαξία των πειθαρχικών αυτών παραπτώματων δεν μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενή αξιολόγηση της διαγωγής του κρατουμένου και σε πρόγνωση τέλεισης νέων αξιόποινων πράξεων, η οποία θα αποτελούσε προφανώς δυσανάλογα επαχθή λύση.

γ) Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το στοιχείο της ύπαρξης πειθαρχικού παραπτώματος από μέρους του κρατουμένου βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την επιβολή αμετάκλητης πειθαρχικής ποινής από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο (άρθρο 70 του Σωφρονιστικού Κώδικα) και σύμφωνα με την προβλεπόμενη πειθαρχική διαδικασία (άρθρο 71 του Σωφρονιστικού Κώδικα). Τούτο σημαίνει ότι αν δεν έχει επιβληθεί πειθαρχική ποινή (π.χ. λόγω παρόδου του χρόνου παραγραφής κατά τη διάταξη του άρθρου 68 παρ. 5 του Σωφρονιστικού Κώδικα) ή η ποινή που επιβλήθηκε από το Πειθαρχικό Συμβούλιο ακυρώθηκε από Δικαστήριο Εκτέλεισης Ποινών (άρθρα 70 παρ. 2 και 71 παρ. 7 του Σωφρονιστικού Κώδικα)¹⁹ μετά από προσφυγή του κρατουμένου, το φερόμενο πειθαρχικό παράπτωμα δεν θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένο στο ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου και προφανώς δεν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την κρίση περι

της διαγωγής του κρατουμένου στη διαδικασία της υπό όρο απόλυσής του.

δ) Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 66 παρ. 5 του Σωφρονιστικού Κώδικα ορίζεται ότι η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής, ενώ προβλέπεται η περίπτωση της παράλληλης

15. Έτσι ορθά κρίνει το ΒουλΣυμβΕφΘεσ 1109/2002 Αρμ 2003,545 = ΝοΒ 2003,318, βλ. όμως αντίθετα ΣυμβΕφΚέρκυρ 54/2001 ΠοινΔικ 2002,519 με αντίθετη εισαγγελική πρόταση.

16. Πρβλ. και ΣυμβΠλήμΠατρ 132/2001 Αρμ 2001,1412 = ΑρΧΝ 2001,457, όπου κάνει δεκτή την προσφυγή κρατουμένου κατά της απόφασης του Συμβουλίου της φυλακής, με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του για λήψη αδείας, κυρίως με την αιτιολογία ότι «το Συμβούλιο δεν μπορεί να αχθεί σε κρίση σχετικά με την ύπαρξη ή μη κινδύνου τέλεισης από τον κρατούμενο και νέων αξιοποίνων πράξεων, δεδομένου ότι αυτός κρατείται μόλις 8 μήνες στις φυλακές αυτές».

17. Βλ. σχετικά ΣυμβΠλήμΠειρ 76/2002 ΠοινΔικ 2002,508, πρβλ. τις εισαγγελικές προτάσεις σε ΣυμβΠλήμΤρικ 120/2001 ΠοινΔικ 2002,521, ΣυμβΕφΠατρ 23/1999 ΠοινΔικ 1999,242, ΣυμβΠλήμΛάρ 359/1999 Υπερ 2000,365, με αναφορές και σε παλαιότερη νομολογία που αποδέχεται την ίδια άποψη. Βλ. επίσης Λ. Μαργαρίτη σε Λ. Μαργαρίτη-Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, Στ' έκδοση, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 571.

18. Κατά το άρθρο 69 του Σωφρονιστικού Κώδικα τα πειθαρχικά παραπτώματα της κατηγορίας Β' είναι: α) Αφαίρεση ειδών αξίας ή ανάγκης από συγκρατούμενο ή παράνομη χρήση πραγμάτων που ανήκουν στο κατάστημα ή σε τρίτο. β) Κατοχή, χωρίς άδεια, χρημάτων ή άλλων απαγορευμένων από τον κανονισμό ειδών. γ) Απειλή ή άσκηση ψυχολογικής βίας κατά συγκρατούμενου. δ) Πώληση ειδών αποκλειστικής χρήσης, όπως φάρμακα. ε) Οργάνωση παράνομων και απαγορευμένων παιχνιδιών. στ) Απόδραση κρατουμένου. ζ) Ψευδής απόπειρα αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμός ή κατάποση ξένων αντικειμένων για αποφυγή εκπλήρωσης υποχρεώσεων ή για επίτευξη ευεργετήματος, η) Υβρεις ή συκοφαντίες κατά του προσωπικού ή συγκρατούμενου. θ) Συστηματική διατύπωση αβάσιμων και ψευδών παραπόνων, ενώ τα πειθαρχικά παραπτώματα της κατηγορίας Γ' είναι: α) Παράβαση της νομοθεσίας για τα παράνομα ή απαγορευμένα παιχνίδια εκτός από την περίπτωση της παρ. 3 στοιχ. ε' του παρόντος άρθρου. β) Εν γνώσει κατασκευή, κατοχή ή χρήση απαγορευμένων ειδών, εκτός από τα αναγραφόμενα στην κατηγορία Α'. γ) Συστηματική παράλειψη τήρησης των κανόνων υγιεινής του κρατουμένου ή του ατομικού κελιού ή θαλάμου, καθώς και ρύπανση εγκαταστάσεων ή κοινοχρήστων χώρων. δ) Παρότρυνση άλλου κρατουμένου για διάπραξη των παραπτώματων όλων των κατηγοριών. Επίσης κατά τη διάταξη του άρθρου 70 του Σωφρονιστικού Κώδικα οι πειθαρχικές ποινές της Κατηγορίας Β' είναι: Στέρση επί ένα εξάμηνο δυνατότητας συμμετοχής σε εργασία ή σε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης ή 6 έως 15 βαθμοί ποινής και της κατηγορίας Γ': Στέρση επί δύο μήνες δυνατότητας συμμετοχής σε εργασία ή σε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης ή 1 έως 5 βαθμοί ποινής. Βλ. αναλυτικά σε Χ. Δημόπουλο, Η μεταχείριση των επικίνδυνων κρατουμένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 391 επ. Για τα πειθαρχικά παραπτώματα που προβλέπονταν στα προηγούμενα σωφρονιστικά νομοθετήματα (ΑΝ 125/1967, Ν 1851/1989) βλ. αναλυτικά σε Γ. Πανούση, Το πειθαρχικό δίκαιο των κρατουμένων, Χρονικά Εργαστηρίου Εγκληματολογίας Νομικής Σχολής ΔΠΘ, τ. 3, 1991, σελ. 39 επ.

19. Βλ. και ΣυμβΠλήμΛάρ 207/2001 Δικογρ 2001,521, ΣυμβΠλήμΠειρ 1290/2002 ΑρΧΝ 2003,759 (σημ. Χ. Νικολαΐδη), ό.π., όπου μεχρη τη νομοθετική θέσπιση του οργάνου αυτού καθήκοντα για την εκδίκαση των προσφυγών αναλαμβάνει το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.

άσκησης ποινικής δίωξης και της επιβολής πειθαρχικής ποινής για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα. Στις περιπτώσεις λοιπόν όπου έχει επιβληθεί πειθαρχική ποινή και έχει ασκηθεί παράλληλα και ποινική δίωξη για πράξη που συνιστά το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα, η δικαστική κρίση²⁰ για τη μη τέλεση της ίδιας πράξης που αποτέλεσε και πειθαρχικό παράπτωμα θα πρέπει να οδηγήσει στην οριστική διαγραφή²¹ του πειθαρχικού παραπτώματος από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου, κατόπιν επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας,²² με αποτέλεσμα τη μη λήψη υπόψη του πειθαρχικού παραπτώματος αυτού ως κριτηρίου για την αξιολόγηση της διαγωγής του αιτούντος την απόλυση υπό όρο.²³

ε) Ο νομοθέτης, όπως προαναφέρθηκε, στη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα σημειώνει ότι «οι πειθαρχικές ποινές διαγράφονται...».²⁴ Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να διερευνηθεί και να αναλυθεί η έννοια της διαγραφής των πειθαρχικών ποινών από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου. Η έννοια της διαγραφής (η οποία δεν συναντάται συχνά σε νομοθετικά κείμενα ποινικού ενδιαφέροντος) προβλεπόταν στο άρθρο 574 παρ. 4 του ΚΠΔ (πριν την αντικατάστασή του με το άρθρο 7 του Ν 1805/1988, το οποίο είχε ανασταλεί με το άρθρο 21 του Ν 2721/1999 μέχρι την 31.12.2001),²⁵ η οποία αφορούσε τις εγγραφές και τις διαγραφές από το ποινικό μητρώο. Επίσης η έννοια της διαγραφής προβλέπεται στις περιπτώσεις κίνησης πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος δημοσίου υπαλλήλου και συγκεκριμένα στη διάταξη του άρθρου 146 του Ν 2683/1999 «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ και άλλες διατάξεις».²⁶ Η ομοιότητα των παραπάνω νομοθετικών προβλήσεων, δηλαδή της διαγραφής από το ποινικό μητρώο, αλλά και των πειθαρχικών ποινών που έχουν επιβληθεί σε δημοσίους υπαλλήλους (ιδίως σε γραμματικό επίπεδο) και της διαγραφής των πειθαρχικών ποινών από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό οδηγό που θα μας βοηθήσει στην διερεύνηση της έννοιας του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Κατά τη διάταξη λοιπόν του άρθρου 574 παρ. 4 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αναφερόταν ότι «Αποφάσεις που έχουν καταχωριστεί διαγράφονται από το ποινικό μητρώο και διατάσσεται η καταστροφή των σχετικών δελτίων αν.....». Αντίστοιχη ρύθμιση περιλαμβάνει και η διάταξη του άρθρου 146 του Ν 2683/1999, σύμφωνα με την παρ. 2 της οποίας προβλέπεται ότι: «Ο πειθαρχικός φάκελος ποινής που διαγράφεται αφαιρείται από το προσωπικό μητρώο του υπαλλήλου, τίθεται στο αρχείο της υπηρεσίας και δεν επιτρέπεται εφεξής να αποτελεί στοιχείο κρίσης του». Από τη γραμματική και μόνο ερμηνεία των παραπάνω διατάξεων προκύπτει αβίαστα σκοπός της διαγραφής αποτελεί η απόλυτη (και σε πραγματικό επίπεδο) αδυναμία στο εξής λήψης στοιχείων για την ύπαρξη της καταχώρησης που έχει πλέον διαγραφεί. Επιπλέον και σε συνέχεια της παραπάνω διαπίστωσης προκύπτει ότι η έννοια της διαγραφής κάποιας καταχώρησης (είτε από το ποινικό μητρώο είτε από τον πειθαρχικό φάκελο του υπαλλήλου) συμπεριλαμβάνει ως άμεση συνέπειά της (ή ως συνακόλουθο αποτέλεσμά της) είτε την καταστροφή του αντίστοιχου δελτίου ποινικού μητρώου που είχε καταχωρι-

στεί η απόφαση πριν τη διαγραφή της είτε την αφαίρεση του πειθαρχικού φακέλου από το προσωπικό μητρώο του υπαλλήλου. Και τούτο είναι απολύτως λογικό, καθώς η διαγραφή οποιασδήποτε καταχώρησης (είτε από το ποινικό μητρώο είτε από τον πειθαρχικό φάκελο του υπαλλήλου) λαμβάνει την πραγματική της διάσταση μόνο με την οριστική απουσία της καταχώρησης. Αυτή άλλωστε αποτελούσε και τη βούληση του νομοθέτη που θέσπισε τη διαγραφή, θεωρώντας ότι με αυτή παύει να υπάρχει πλέον η καταχώρηση: αν τελικά

20. Πρβλ. Π. Μπρακουμάτσο, Πειθαρχική διαδικασία κατά τον Σωφρονιστικό Κώδικα. Ισχύον δίκαιο - Προτάσεις, ΠοινΧρ 1996,156, *Ιδίου*, Σκέψεις και προτάσεις για την Ελληνική σωφρονιστική πολιτική, Υπερ 1996,399 επ., Α. Μαντάκη, Τα συνταγματικά δικαιώματα των κρατουμένων και η δικαστική προστασία τους, ΠοινΧρ 1989,161 επ.

21. Για το θέμα της διαγραφής του πειθαρχικού παραπτώματος βλ. αμέσως παρακάτω υπό στ. ε΄.

22. Πρβλ. ΓνωμΕισΑΠ 2908/1994 Δικαιοσύνη 1995,1660, που αφορά σε επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας στο ίδιο πειθαρχικό όργανο σε περίπτωση εκδόσεως αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης για την ίδια πράξη του κρατουμένου, βλ. όμως και ΔιάτΕισΠρωτΧαλκ 5-12/1999 ΠοινΔικ 2000,270, όπου η ποινική απόφαση που παύει την ποινική δίωξη δεν εξομοιώνεται με την αθωωτική απόφαση και δεν δημιουργεί υποχρέωση για επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας.

23. Πρβλ. την ορθή εισαγγελική πρόταση σε ΣυμβΕφΠατρ 23/1999 ΠοινΔικ 1999,242.

24. Άρθρο 69 παρ. 4: «4. Οι πειθαρχικές ποινές του παρόντος άρθρου διαγράφονται από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου και δεν λαμβάνονται υπόψη για τη χορήγηση τακτικής άδειας και απόλυσης υπό όρον ως εξής: α) Στην περίπτωση της παρ. 1α΄ μετά δύο έτη από την επιβολή της, β) Στην περίπτωση της παρ. 1β΄ μετά ένα έτος από την επιβολή της και γ) Στην περίπτωση της παρ. 1γ΄ μετά πάροδο έξι μηνών από την επιβολή της. Αν μέσα στα παραπάνω χρονικά διαστήματα επιβληθεί νέα πειθαρχική ποινή, ο χρόνος διαγραφής της υπολογίζεται από τη λήξη του χρόνου διαγραφής που προβλέπεται για την εκάστοτε προηγούμενη πειθαρχική ποινή», βλ. και Χ. Δημόπουλο, Η μεταχείριση των επικίνδυνων κρατουμένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 394.

25. Για τη διάταξη αυτή βλ. σχετικά ΑΠ 843/2002 ΠΛογ 2002,994 = ΝοΒ 2002,1904, ΠλημΑγρ127/1999 ΝοΒ 1999,1623, ΓνωμΕισΑΠ 9/25.6.1992 ΠοινΧρ 1992,995, ΓνωμΕισΑΠ 5/3.7.1990, ΠοινΧρ 1991,765 = ΝοΒ 1991,817, ΔιάτΕισΠλημΧαλκιδ 33/1986 Αρμ 1987,241.

26. «1. Διαγράφονται αυτοδικαίως η ποινή της επίκλησης μετά τρία (3) έτη, του προστίμου μετά πέντε (5) έτη και οι λοιπές ποινές, εκτός από την ποινή της οριστικής παύσης, μετά δέκα (10) έτη, εφόσον κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα ο υπάλληλος δεν τιμωρήθηκε με άλλη ποινή. 2. Ο πειθαρχικός φάκελος ποινής που διαγράφεται αφαιρείται από το προσωπικό μητρώο του υπαλλήλου, τίθεται στο αρχείο της υπηρεσίας και δεν επιτρέπεται εφεξής να αποτελεί στοιχείο κρίσης του». Βλ. και τις παρεμφερείς ρυθμίσεις του άρθρου 16 παρ. 6 του Ν 1756/1988 «Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών», όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του Ν 2172/1993 και το άρθρο 6 του Ν 2298/1995, του άρθρου 4 του ΠΔ 760/1976 «Περί κωδικοποίησεως εις ενιαίον κείμενον των ισχυουσών διατάξεων του Πειθαρχικού δικαίου των υπαλλήλων του Δημοσίου και των ΝΠΔΔ» και του άρθρου 208 παρ. 7 του ΠΔ 611/1977 «Περί κωδικοποίησεως εις ενιαίον κείμενον, υπό τίτλη «Υπαλληλικός Κώδιξ», των ισχυουσών διατάξεων των αναφερομένων εις την κατάστασιν των υπαλλήλων του Δημοσίου και των ΝΠΔΔ», βλ. σχετικά ΣτΕ 3002/2002, ΣτΕ 1782/2001, ΣτΕ 2926/2000.

το δελτίο ποινικού μητρώου ή ο πειθαρχικός φάκελος του υπαλλήλου που περιελάμβανε την καταχώρηση που είχε διαγραφεί παρέμενε σε ισχύ, η έννοια της διαγραφής θα είχε μόνο θεωρητικό περιεχόμενο, στο μέτρο που θα εμφάνιζε ουσιαστικά και τελικά την καταχώρηση με μνεία ότι αυτή έχει διαγραφεί. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις όπου ο νομοθέτης ήθελε πράγματι την εμφάνιση της καταχώρησης (έστω και διαγεγραμμένης) θα το όριζε ρητά, όπως λ.χ. στις περιπτώσεις απονομής χάρις, παραγραφής κ.λπ.²⁷

Υπό τις παραπάνω σκέψεις και με δεδομένη την ομοιότητα ή αναλογικότητα των εν λόγω εννοιών, η πραγματική έννοια της διαγραφής των πειθαρχικών ποινών από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου θα πρέπει να συνεπάγεται και την παράλληλη καταστροφή ή αφαίρεση (ή μη εμφάνισής της με οποιονδήποτε τρόπο) της καταχωρηθείσας πειθαρχικής ποινής μετά την παρέλευση του χρονικού διαστήματος και κατά τις διακρίσεις που ορίζονται στη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα. Είναι σαφές ότι ο Σωφρονιστικός Κώδικας χρησιμοποιεί την έννοια της διαγραφής της πειθαρχικής ποινής σε συνδυασμό με τη ρητή αναφορά του ότι «...δεν λαμβάνονται υπόψη για την χορήγηση τακτικής άδειας και απόλυσης υπό όρον....»²⁸ -όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλα τα προαναφερθέντα νομοθετήματα που αφορούν την πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων- προκειμένου να τονίσει ότι η διαγραφή της πειθαρχικής ποινής ισοδυναμεί με ανυπαρξία της μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου χρόνου. Και τούτο διότι μόνο τότε η διαγραφή της πειθαρχικής ποινής δεν «μετεξελίσσεται» σε διαρκή και μόνιμη καταχώρησή της και συνακόλουθα μόνιμο στοιχείο αξιολόγησης για «...τη λήψη απόφασης για τη χορήγηση τακτικής άδειας και απόλυσης υπό όρον....»²⁹

Είναι σαφές ότι η αντιμετώπιση της διαγραφής του πειθαρχικού παραπτώματος και των πειθαρχικών ποινών (κατά τη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα) από τις εισαγγελικές αρχές και τα δικαστικά συμβούλια για τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο ως στοιχείου που ουσιαστικά δεν επιφέρει καμία έννομη συνέπεια (καθώς το πειθαρχικό παράπτωμα και η πειθαρχική ποινή που έχουν διαγραφεί δεν λαμβάνονται μεν υπόψη, ...ωστόσο το είδος του παραπτώματος σηματοδοτεί αρνητική αξιολόγηση της διαγωγής του κρατουμένου και οδηγεί στη δυσμενή πρόβλεψη για την μη αποτροπή τέλεσης νέων αξιολογίων πράξεων στο μέλλον...)³⁰ οδηγεί στην αχρήστευση της φύσης του θεσμού. Ωστόσο η ευθύνη για τη μη τήρηση της νομοθετικής πρόβλεψης θα πρέπει να επιμεριστεί και στη διεύθυνση και στην κοινωνική υπηρεσία των σωφρονιστικών καταστημάτων, η έκθεση³¹ των οποίων «δίνει» τη γνώση του διαγεγραμμένου πειθαρχικού παραπτώματος και ποινής του κρατουμένου στα δικαστικά συμβούλια.³² Ίσως η ρητή αναφορά για την τελική τύχη των «διαγεγραμμένων» πειθαρχικά παραπτωμάτων και πειθαρχικών ποινών σε μια νέα νομοθετική ρύθμιση, η οποία θα προβλέπει τον τρόπο για την μη εμφάνισή τους σε πρακτικό (και ουσιαστικό) επίπεδο στο ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου του κρατουμένου θα μπορούσε να δώσει την οριστική λύση στο παραπάνω αδιέξοδο.

5. Η μέχρι τώρα ανάπτυξη μπορεί να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η αποδοχή της αίτησης του κρατουμένου για

απόλυσή του με όρο κατά τις διατάξεις των άρθρων 105 επ. του Ποινικού Κώδικα (στο βαθμό που συντρέχουν οι προβλεπόμενες τυπικές προϋποθέσεις) είναι απόλυτα επιβεβλημένη και σύμφωνη με το γράμμα και το πνεύμα του νόμου, στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται: α) Ανυπαρξία ή η ύπαρξη ήσσονος σημασίας πειθαρχικών παραπτωμάτων και επιβολή αντίστοιχων πειθαρχικών ποινών κατά τον χρόνο κράτησης ανεξάρτητα από την παρέλευση του χρόνου διαγραφής τους κατά τη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα, β) ύπαρξη μεν σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων και επιβολή αντίστοιχων πειθαρχικών ποινών κατά τον χρόνο κράτησης, ωστόσο έχει παρέλθει ο χρόνος διαγραφής τους κατά τη διάταξη του άρθρου 69 παρ. 4 του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Το ζήτημα που απομένει να εξεταστεί αφορά την τύχη της αίτησης για απόλυση υπό όρο στις περιπτώσεις ύπαρξης από τον κρατούμενο σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων και επιβολή αντίστοιχων πειθαρχικών ποινών, πριν την πάροδο του χρόνου διαγραφής τους. Η απάντηση στο ζήτημα αυτό δεν μπορεί a priori να είναι καταφατική ή αρνητική. Για την αξιολόγηση της διαγωγής του κρατουμένου κατά τον χρόνο της κράτησής του, όπως προαναφέρθηκε, η ύπαρξη σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων και η επιβολή αντίστοιχων πειθαρχικών ποινών (που δεν έχουν ακόμα διαγραφεί) είναι ένα στοιχείο που μπορεί να δημιουργεί μια αρνητική προδιάθεση στη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο (υπό την έννοια της χρήσης της ως εμπειρικού στοιχείου για την πρόγνωση της τέλεσης νέων αξιολογίων πράξεων μετά την αποφυλάκιση),³³ ωστόσο δεν θα πρέπει να αποτελεί και το μόνο κριτή-

27. Πρβλ. την ισχύουσα, αλλήλ και την προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 574 παρ. 3 του ΚΠΔ.

28. Βλ. σχετικά ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,511 (παρ. Γ. Δημήτρανα), ό.π., σελ. 513 επ. και Γ. Τσόλια, ό.π., σελ. 514 επ.

29. Βλ. σχετικά Γ. Τσόλια, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,517-518.

30. Πρβλ. εισαγγελική πρόταση σε ΣυμβΠλημΛάρ 433/2004 στο παρόν τεύχος, σελ. 432, ΣυμβΠλημΠειρ 1568/2003 ΠοινΔικ 2004,30, Εισαγγελική πρόταση σε ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,511, ΣυμβΕφΘράκ 2/2001 ΠοινΔικ 2002,519, ΣυμβΠλημΡοδόπ 150/2001 ΠοινΔικ 2002,510, Εισαγγελική Πρόταση σε ΣυμβΕφΠειρ 202/2000 ΠοινΧρ 2001,449, ΣυμβΕφΠατρ 23/1999 ΠοινΔικ 1999,242.

31. Κατά την παρ. 2 του άρθρου 110 του ΠΚ (όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ. 8 του Ν 2207/1994), σύμφωνα με την οποία: «Η απόλυση υπό όρο χορηγείται με αίτηση της διεύθυνσης του καταστήματος στο οποίο κρατείται ο κατάδικος. Η αίτηση υποβάλλεται ένα μήνα πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου, που προβλέπει το άρθρο 105. Αν η διεύθυνση του ιδρύματος κρίνει ότι συντρέχουν προϋποθέσεις για τη μη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο υποβάλλει σχετική αναφορά μαζί με έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος στον εισαγγελέα των πλημμελειοδικών, ο οποίος την εισάγει στο συμβούλιο».

32. Πρβλ. και Γ. Τσόλια, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,514 επ., Λ. Μαργαρίτη σε Λ. Μαργαρίτη - Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, στ' έκδοση, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 570-571.

33. Πρβλ. και την προβληματική για τις διαθετικές έννοιες στον Χ. Μυλωνόπουλο, Διαθετικές έννοιες και ποινικό δίκαιο, Υπερ 1993,243 επ. Βλ. όμως και Σ. Αλεξιάδη, «Η επικινδυνότητα του εγκληματία: ένα στοιχείο πηλαστό», εις Μνήμη Χωραφά-Γάφου-Γαρδίκια, τ. II 1986, σελ. 143 επ.

ριο που μπορεί να οδηγήσει σε αρνητική κρίση. Αλλήλωσε και ο ίδιος ο νομοθέτης δεν απαιτεί για την χορήγηση της απόλυσης υπό όρο την «άμεμπτη» συμπεριφορά του κρατούμενου.³⁴ Έτσι όταν γίνεται λόγος για αξιολόγηση της διαγωγής, αυτή αφορά όλο το χρονικό διάστημα της κράτησης κατά την έκτιση της ποινής στο σωφρονιστικό κατάστημα. Περαιτέρω η κρίση για την απόλυση υπό όρο ενέχει το στοιχείο της πρόγνωσης της εγκληματικής υποτροπής,³⁵ καθώς και η ίδια η διάταξη του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα κάνει λόγο για «αποτροπή τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων». Τούτο σημαίνει ότι αντικείμενο αξιολόγησης δεν αποτελεί μόνο η ύπαρξη σοβαρών πειθαρχικών παραπτώματων και η επιβολή αντίστοιχων πειθαρχικών ποινών (που δεν έχουν ακόμα διαγραφεί), αλλά θα πρέπει να συνεκτιμηθούν όλα τα εμπειρικά στοιχεία που μπορούν να μειώσουν τις αυθαιρεσίες που από τη φύση της δημιουργεί μια προγνωστική κρίση, όπως ο αριθμός,³⁶ το είδος και η συχνότητα τέλεσης των σοβαρών πειθαρχικών παραπτώματων του κρατούμενου, η χρονική³⁷ απόσταση μεταξύ τους και η συμπεριφορά του κρατούμενου μετά την τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος,³⁸ τα αίτια που οδήγησαν τον κρατούμενο στην τέλεσή τους, η παροχή εργασίας του κρατούμενου στο κατάστημα κράτησης ή η συμμετοχή του σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης κατά το άρθρο 40 του Σωφρονιστικού Κώδικα,³⁹ η συμπεριφορά του κρατούμενου κατά τη χορήγηση σε αυτόν τακτικών αδειών,⁴⁰ η παρακολούθηση προγραμμάτων απεξάρτησης που διενεργούνται στα σωφρονιστικά καταστήματα.⁴¹

Με δεδομένο ότι (κατά την Εισηγητική Έκθεση του Ν 2207/1994) «...η προετοιμασία του καταδίκου για την ομαλή κοινωνική επανένταξη γίνεται ευκολότερα υπό συνθήκες δοκιμαστικής ελευθερίας (με επιβολή όρων και απειλή επανόδου στις φυλακές) παρά με τον εγκλεισμό του...», η κρίση για τη διαγωγή του κρατούμενου κατά τον χρόνο έκτισης της ποινής για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης θα πρέπει να διέπεται αναλογικά από την αρχή *in dubio pro reo*,⁴² με ουσιαστικό αντιστάθμισμα της απορριπτικής κρίσης την ανάγκη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Και η αιτιολόγηση αυτή θα πρέπει να απαντά με εμπειρικά στοιχεία και πειστικά επιχειρήματα για τους λόγους, όπου η συνέχιση της κράτησης κρίνεται «απολύτως αναγκαία» για τη συνέχιση της κράτησης.⁴³

Έχει διαπιστωθεί ότι ο θεσμός της απόλυσης δεν έχει βρει τον προσήκοντα προσανατολισμό του. Ο «διάλογος» του νομοθέτη με τη νομολογία και τη θεωρία μέχρι σήμερα δεν έχει αποδώσει τα αναμενόμενα και τούτο διότι μάλλον ο στόχος του θεσμού για όλους τους παραπάνω δεν είναι κοινός,⁴⁴ καθώς οι επιλογές της κάθε πλευράς εξαρτώνται από την αντίστοιχη υπόθεση εργασίας και την ιδεολογική αναφορά του καθενός. Έτσι ο θεσμός της απόλυσης υπό όρο συρρικνώνεται⁴⁵ συνεχώς με τις νομολογιακές προσεγγίσεις να ακυρώνουν στην ουσία τη φύση και τον χαρακτήρα του.⁴⁶ Η προσέγγισή του ως θεσμού ικανού να απαντήσει ως φιλελεύθερη οπτική απέναντι στις σωφρονιστικές αδυναμίες και αδιέξοδα,⁴⁷ αποτελεί ίσως την αναγκαία συνθήκη να τεθεί εκ νέου στο τραπέζι του επιστημονικού διαλόγου.

34. Βλ. σχετικά ΣυμβΠλημΘηβ 174/2003 ΠοινΔικ 2004,681.
35. Βλ. σχετικά ΣυμβΠλημΠειρ 326/2004 ΠοινΔικ 2004,413 (παρ. Κ. Κοκκινάκη), ό.π., σελ. 415.
36. Βλ. σχετικά ΣυμβΕφΠειρ 76/2002 ΠοινΧρ 2002,554 = ΠοινΔικ 2002,509 (παρ. Γ. Τσόλια), ό.π., σελ. 514, ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,511 (παρ. Γ. Δημήτρηνα), ό.π., σελ. 513 επ. και Γ. Τσόλια, ό.π., σελ. 514 επ.
37. Πρβλ. και Λ. Μαργαρίτη σε Λ. Μαργαρίτη - Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, Στ' έκδοση, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 571, ιδίως υποσημ. 51.
38. Βλ. σχετικά ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,511 (παρ. Γ. Δημήτρηνα), ό.π., σελ. 513 επ., ΣυμβΕφΠειρ 202/2000 ΠοινΧρ 2001,449, ΣυμβΠλημΠειρ 1484/1999 ΠοινΔικ 2000,505 = ΠοινΧρ 1999,1101, ΣυμβΠλημΠατρ 71/1998 ΠοινΔικ 1999,1114, όπου δέχονται την αίτηση του κρατούμενου για απόλυσή του με όρο παρά τη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος, καθώς δεν τιμωρήθηκε άλλη φορά από τότε.
39. Βλ. σχετικά ΣυμβΠλημΘηβ 86/2003 ΠοινΔικ 2004,958.
40. Βλ. σχετικά Γ. Δημήτρηνα, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΠειρ 179/2001 ΠοινΔικ 2002,513 επ., Γ. Τσόλια, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΠειρ 76/2002 ΠοινΔικ 2002,517, πρβλ. και ΣυμβΠλημΘηβ 160/2003 ΠοινΔικ 2004,824.
41. Πρβλ. ΣυμβΠλημΘηβ 86/2003 ΠοινΔικ 2004,959.
42. Βλ. σχετικά Κ. Κοκκινάκη, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΠλημΠειρ 326/2004 ΠοινΔικ 2004,415, βλ. όμως αντίθετα σε Δ. Κορδοπάτη, Προβλήματα κατά την εφαρμογή του θεσμού της υπ' όρον απόλυσεως. (Η απόρριψη της αιτήσεως προς απόλυση καταδίκου υπό όρο λόγω της «κατ' επίφαση μόνο καλής διαγωγής αυτού»), ΠοινΔικ 2000,774.
43. Βλ. σχετικά Γ. Δημήτρηνα, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΠλημΛάρ 359/1999 Υπερ 2000,368.
44. Πρβλ. Β. Καρύδη - Ν. Κουλούρη, Απόλυση με όρο. Ακυβέρνητο σκάφος χωρίς προορισμό;, ΠοινΔικ 2002,504-506.
45. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η θέσπιση του Ν 2943/2001, με το άρθρο 1 του οποίου προστέθηκε το άρθρο 19 Α' στο Ν 1729/1987, σύμφωνα με το οποίο: «Όσοι καταδικάσθηκαν για παράβαση του νόμου αυτού σε ποινή κάθειρξης μπορούν να απολυθούν υπό τον όρο της ανάκλησης, εφόσον έχουν εκτίσει, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, τα τέσσερα πέμπτα της ποινής τους και προκειμένου για ισόβια κάθειρξη, τουλάχιστον είκοσι πέντε έτη. Οι διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 105 του ΠΚ δεν εφαρμόζονται. Στον κατά το πρώτο εδάφιο κατάδικο δεν μπορεί να χορηγηθεί η υπό όρο απόλυση, αν δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, ίσο με τα δύο τρίτα της ποινής που του επιβλήθηκε και, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, είκοσι ετών». Για το θέμα αυτό βλ. αναλυτικά σε, Λ. Μαργαρίτη, Ναρκωτικά. Απόλυση με όρο. Δογματικές επιστημονικές. Νομολογιακές καταγραφές, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, Σ. Αλεξιάδη, Νομοθετικά ολισθήματα. Με αφορμή το Ν 2943/2001 «Έκτιση ποινών εμπόρων ναρκωτικών κ.λπ.», ΠοινΔικ 2001,1282 επ., Σ. Παύλου, Το ειδικό καθεστώς υπ' όρον απολύσεως και εν γένει εκτίσεως των ποινών για ναρκωτικά του άρθρου 19 Α Ν 1729/1987 (Ν 2943/2001), ΠοινΧρ 2001,1065 επ., Γ. Συλίκου, Καίρια πρακτικά ζητήματα της υπό όρο απόλυσης των διακινητών ναρκωτικών ουσιών σύμφωνα με το άρθρο 1 Ν 2943/2001, Πραξ/ΛογΠΔ 2001,608 επ.
46. Πρβλ. και Ε. Φυτράκη, Η υπ' όρον απόλυση σε νέες περιπτώσεις, ΝοΒ 45,359.
47. Πρβλ. Α. Χαϊδου, Το σωφρονιστικό σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σελ. 72.